

Inspiracje pedagogią freinetowską

Tom I Studia, źródła, wspomnienia
dedykowane Halinie Semenowicz

pod redakcją
Aleksandry Semenowicz
Hanny Solarczyk
Agaty Szwech

Wydział Nauk
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Inspiracje pedagogią freinetowską

Tom I

Studia, źródła, wspomnienia
dedykowane Halinie Semenowicz

pod redakcją
Aleksandry Semenowicz
Hanny Solarczyk
Agaty Szwech

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu
Mikołaja Kopernika

Toruń 2014

Redaktor serii „Inspiracje Freinetowskie”

Hanna Solarczyk

Recenzent

Elżbieta Dubas

Projekt okładki

Krzysztof Skrzypczyk

Rysunki

Aleksandra Semenowicz

Redakcja

Magdalena Prokopowicz

Printed in Poland

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe

Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Toruń 2014

ISBN 978-83-231-3233-2

WYDAWNICTWO NAUKOWE UMK

ul. Gagarina 5, 87-100 Toruń

REDAKCJA: tel. (56) 611 42 95; fax (56) 611 47 05

e-mail: wydawnictwo@umk.pl

DYSTRYBUCJA: ul. Reja 25, 87-100 Toruń

tel./fax (56) 611 42 38, e-mail: books@umk.pl

www.wydawnictwoumk.pl

DRUK: Drukarnia Wydawnictwa Naukowego UMK

Spis treści

PROLOG	9
---------------------	---

I. STUDIA: W KRĘGU FREINETOWSKIEJ PEDAGOGI(K)

Ewa Filipiak: Nieprzemijające wartości pedagogiki Freineta	19
Zdzisław Aleksander, Wanda Frankiewicz: Socjolingwistyczna i psychopedagogiczna interpretacja wartości freinetowskiej pedagogii w edukacji wczesnoszkolnej i akademickiej	37
Kazimierz Kossak-Główczewski: Pedagogika Celestyna Freineta a edukacja regionalna. Źródła realizacji	65
Zofia Napiórkowska: Budowanie demokracji w edukacji	81
Małgorzata Muszyńska: Wprowadzenie do czytania metaforycznego języka pedagogiki Freineta	95
Rozalia Ligus: Tropem epizodów biograficznych <i>dziecka-poety</i> w <i>pedagogicznej szkole wrażliwości</i> Haliny Semenowicz	117
Mirosław Brzana: O tym, jak Celestyn Freinet wpłynął na moje nauczycielskie życie	135

II. ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW RUCHU FREINETOWSKIEGO I BIOGRAFII HALINY SEMENOWICZ

1. Halina Semenowicz i ruch freinetowski w Polsce

Maria Kościuszko: Dr Halina Semenowicz – pedagog poszukujący. Twórczyni ruchu freinetowskiego w Polsce	147
Tomasz Maliszewski: Problematyka freinetowska w polskim piśmiennictwie pedagogicznym po 1989 roku	161

Maria Kościuszko: O Szkole Podstawowej im. Celestyna Freineta w Otwocku	187
Marzena Kędra: O filozofii pracy Publicznej Szkoły Podstawowej im. Haliny Semenowicz w Moszczance	195
Maria Kościuszko: Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta w latach 1992–2002.....	211
Kazimiera Piwko: O działalności Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta w latach 2002–2012	227

2. „Freinetowskie Inspiracje” – pismo polskich freinetowców

Maria Kościuszko: Geneza „Freinetowskich Inspiracji”	247
Elżbieta Wieczór: „Freinetowskie Inspiracje” – przyczynek do analizy czasopisma	251
Halina Semenowicz: Jak to się zaczęło?	269
Halina Semenowicz: Krótka historia „Ruchu” Pedagogiki Celestyna Freineta w Polsce (1957–1990)	273
Halina Semenowicz: Nauczyciel freinetowiec	285

3. Dzienniki Haliny Semenowicz na teoretyczno-metodologicznym tle

Agata Szwech: Wyjątki z dzienników Haliny Semenowicz	295
Danuta Kowalewska: Literatura dokumentu osobistego jako forma przywoływania pamięci	333
Hanna Kędzierska: Dziennik osobisty jako tekst (auto)biograficzny – komentarz metodologiczny	347
Agata Szwech: Obszary uczenia się w dziennikach Haliny Semenowicz	365

III. WSPOMNIENIA O HALINIE SEMENOWICZ

Kinga Majchrzak: O potencjale pamięci	385
Aleksandra Semenowicz: O mojej Mamie Halinie	401
Maria Kościuszko: Halina	405
Anna Olszańska: Druhna Steselek	411

Halina Herbert-Żebrowska: Pierwszy animator Szkoły Nowoczesnej w Polsce	421
Teresa Śliwińska: Organizatorka ruchu animatorów technik freinetowskich	427
Regina Chorn: Od fascynacji do współpracy. Wspomnienie wsparte słowami listów	433
Władysława Błachowicz-Kochańska: Podróż bez biletów. Jak upowszechniałyśmy techniki Freineta	441
Peter Steiger: Halina w oczach Szwajcara	445
Beata Lechnio: Wspomnienia dziesięcioletniej dziewczynki	447
Elżbieta Szańkowska: Wspaniała mama Oli	451
Katarzyna Renata Kowalska: Pani Halina w pamięci pielęgniarki z Pensjonatu „Złoty Wiek” w Ładach	453
Barbara Dziedzic: Anioł z sanatorium	463
Kazimiera Michalczak-Kościan: Brak nam Ciebie, Halino!	469
„Zawsze razem, bez względu na pogodę” – wywiad z Aleksandrą Semenowicz	479
 EPILOG	
Hanna Kostiło: Szkoła na miarę społeczeństwa czy człowieka? Szkoła jako instytucja świecka, racjonalna i państwowa	491
Alicja Jurgiel-Aleksander: Edukacja dorosłych jako „zakładnik” edukacji młodych	503
Hanna Solarczyk: Eklektyzm w edukacji (dorosłych). Dlaczego? ..	511
Renata Góralska: W stronę edukacji emocjonalnej	527
NOTY O AUTORACH	539

Halina Semenowicz w Les Hes (Francja), 1995 r.

PROLOG

Halina Semenowicz (1910–2004) zapisała się w historii pedagogiki jako twórczyni i propagatorka ruchu freinetowskiego w Polsce. Poszukując intuicyjnie pedagogiki wyzwalającej potencjał uczniów, spotkała się z pedagogiką Freineta w 1957 r. na odbywającym się w Warszawie Kongresie Międzynarodowej Federacji Związków Nauczycielskich, gdzie pełniła rolę tłumaczki i opiekunki grupy francuskojęzycznej, w której byli delegaci Nowoczesnej Szkoły Francuskiej, zbudowanej na fundamentach pedagogii Freineta. W roku 1990, wspominając tamte wydarzenie, H. Semenowicz napisała:

Ich zapał i opowiadania o szkole technik C. Freineta, w której dzieci są partnerami nauczyciela, a wychowawca nie jest mentorem, lecz animatorem i doradcą w realizacji twórczych działań uczniów, a także wystawa prac Freineta, czasopism, biblioteczki pracy, malarstwa dzieci i różnych środków dydaktycznych przekonały mnie, że ta koncepcja pedagogiczna jest właśnie tym, czego od lat poszukuję¹.

Halina Semenowicz od razu przystąpiła do działania: w roku szkolnym 1957/58 wraz z pięcioma nauczycielkami rozpoczęła w kierowanej przez siebie szkole sanatoryjnej w Otwocku eksperyment wdrażający idee pracy pedagogicznej Freineta i jego techniki twórczej pracy z dziećmi. Nawiązała również bezpośredni kontakt

¹ H. Semenowicz, *Krótką historia „Ruchu” Pedagogiki Celestyna Freineta w Polsce (1957–1990)*, „Freinetowskie Inspiracje” 1994, nr 2, także w niniejszej publikacji, s. 273.

z Celestynem Freinetem oraz jego uczniami i już wiosną 1958 r. wzięła udział w XIV Kongresie Nowoczesnej Szkoły Freineta w Paryżu. Wkrótce z pomocą podobnych do siebie fascynatów zaczęła propagować idee i techniki Freineta poprzez organizowanie lekcji otwartych, seminariów, kursów dla nauczycieli oraz poprzez publikacje (książkowe i w czasopiśmie, m.in. w „Freinetowskich Inspiracjach”). To sprawiło, że grono osób zainteresowanych pedagogiką Celestyna Freineta: nauczycieli, metodyków, urzędników administracji oświatowych i pracowników naukowych – rosło, popularyzując jedną z ważniejszych koncepcji pedagogiki alternatywnej / szkoły alternatywnej w czasach PRL na polskim gruncie.

W pierwszej części książki zgromadziłyśmy siedem tekstów o teoretyczno-metodologicznym charakterze inspirowanych freinetowską pedagogiką(k)ą. Ewa Filipiak wskazuje na nieprzemijające wartości pedagogii Celestyna Freineta: propagowanie kultury prawdziwego uczenia się, wspomaganie dzieci w rozwijaniu zdolności metapoznawczych, dochodzenie do mistrzostwa w samodzielnym uczeniu się, dokonywanie refleksji, pedagogię wzajemności. Zdzisław Aleksander i Wanda Frankiewicz analizują wartości freinetowskiej pedagogii z punktu widzenia socjolingwistyki i psychopedagogiki, przekraczając granice edukacji wczesnoszkolnej, by pokazać możliwości i skutki zastosowania tej pedagogii na polu akademickim. Kazimierz Kossak-Głowczewski szuka w swoim tekście źródeł teoretycznego i praktycznego „nasylenia” edukacji regionalnej i konstatuje, że umożliwiają to koncepcje, które wyrastają z pokładów rzeczywistości, regionalności, różnicy, niepowtarzalności, a zarazem wielokulturowości i intersubiektywności oraz całościowości doświadczenia i działania. Warunki te spełnia koncepcja Freineta. Szczególne znaczenie przypisuje w niej kategoriom ekspresji i inspiracji, które przyczyniają się do budowania teorii praktyki, a nie teorii dla praktyki. Kolejny artykuł jest przykładem takiej teorii praktyki, a dotyczy budowania demokracji wewnątrz klasy szkolnej, któremu towarzyszy sprawozdanie z warsztatów na ten temat, przeprowadzonych podczas konferencji RIDEF (Federacji Ruchu Nowoczesnej Szkoły) w Krakowie w 1996 r. Jego autorką jest Zofia Napiórkowska – nauczycielka, bliska współ-

pracowniczka Haliny Semenowicz, pierwsza prezes Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki C. Freineta. W tekście znajdujemy ciągle aktualne reguły demokratycznego wychowania. Z kolei Małgorzata Muszyńska wprowadza do czytania metaforycznego języka pedagogiki Freineta, omawiając rozwój koncepcji metafor od antyku po współczesność. Intencją tekstu Rozalii Ligus jest zaś przekonanie, że dorobek pedagogiczny H. Semenowicz nie sprowadza się jedynie do popularyzacji pedagogiki C. Freineta w Polsce. Stworzyła ona bowiem pedagogiczną szkołę wrażliwości, która inspirowała innych do wychodzenia poza tradycyjny model szkoły, akcentując podmiotowość i sprawczość dziecka, co wydaje się także współcześnie aktualnym postulatem. Skutki działań takiej szkoły możemy zaobserwować na przykładzie osoby i tekstu Mirosława Brzany, kończącym I część książki.

Z licznych opisywanych na kartach tej publikacji inicjatyw na rzecz upowszechnienia pedagogiki C. Freineta zrodził się polski ruch freinetowców. Przedstawiona w zarysie historia ruchu freinetowskiego w Polsce jest zaproszeniem do lektury tekstów zamieszczonych w II części książki, aby zrozumieć społeczno-kulturowy i historyczny kontekst ściśle splecionej z życiem prywatnym aktywności zawodowej Haliny Semenowicz. Bo to ona jest główną bohaterką tej książki!

Celem niniejszej publikacji nie jest rekonstruowanie czy dekonstruowanie dynamiki ruchu freinetowskiego w Polsce, ocena jego wkładu w zmianę oświatową w różnych uwarunkowaniach historycznych bądź rozstrzygnięcie kwestii aktualności przesłania Freineta dla współczesnej edukacji, lecz przybliżenie osoby Haliny Semenowicz, która nie była dotąd główną bohaterką książki. O tym, że była postacią nietuzinkową, świadczą jej liczne pionierskie działania w ramach ruchu freinetowskiego w Polsce oraz publikacje. Pozostawiła po sobie również żywe dziedzictwo w postaci inicjatyw oraz propagatorów pedagogii wrażliwości, podmiotowości i samodzielności dziecka i nauczyciela. Była za to podziwiana nie tylko u nas, ale także za granicą! Publicznej Szkole Podstawowej w Moszczance nadano w 2013 r. imię Haliny Semenowicz. Niedawno nauczyciel z Francji przygotował o niej film, który pozostaje w zbiorach RIDEF.

Bezpośrednim impulsem do przygotowania tej książki były przekazane przez córkę – Aleksandrę Semenowicz – dzienniki Haliny Semenowicz z lat 1968–2004, które zainspirowały nas do postawienia pytań: Jakim była człowiekiem? Jakie miała poglądy? Jakie pasje? Jak przebiegał proces wycofywania się z życia zawodowego? Jak zachowała się w pamięci swoich przyjaciół i współpracowników?

Bogatym źródłem wiedzy na ten temat są pozostawione przez Halinę Semenowicz kalendarze-dzienniki. Mają one różnorodny charakter. Notatki z pierwszych dziesięciu lat zawierają spis czynności, które planuje wykonać, zestawienia codziennych wydatków, tylko sporadycznie opis szczególnych wydarzeń. Dopiero od roku 1979 Halina Semenowicz prowadzi systematyczne, codzienne zapiski – każdy dzień na osobnej, wypełnionej do ostatniej linijki stronie kalendarza. Dzienniki z ostatnich lat (2002–2004) zawierają niesystematyczne notatki, pismo jest już niewyraźne i mało czytelne.

Agata Szwech dokonała wyboru takich fragmentów dzienników, które przybliżają codzienność, nierozzerwalnie związaną z ruchem freinetowskim aktywność zawodową oraz stosunek do spraw społeczno-politycznych Haliny Semenowicz. Zapisaną w dziennikach biografię można postrzegać przy tym:

jako lustro doświadczeń kulturowych w rozumieniu antropologicznym, co pozwala „odzyskiwać” znaczenia miejsca, przestrzeni, środowiska w życiu człowieka. Jego podstawą jest gęsty opis doświadczeń człowieka w relacji do jego otoczenia i znaczących innych. Wartością jest tu indywidualna opowieść i subiektywne rozumienie zdarzeń, sytuacji mikrohistorii w odtwarzaniu doświadczenia zyskującego status uczącego².

Towarzyszące dziennikom teksty o charakterze teoretycznym i metodologicznym: Danuty Kowalewskiej, Hanny Kędzierskiej i Agaty Szwech, pokazują możliwe perspektywy i strategie analizy dzienników Haliny Semenowicz w przeszłości.

² A. Jurgiel-Aleksander, *Doświadczenia edukacyjne w perspektywie andragogicznej. Studium biograficzno-fenomenograficzne*, Gdańsk 2013, s. 63.